

Ứng dụng phân tích diễn ngôn đa phương thức trong dạy học ngoại ngữ

Trần Thị Vân Dung*

*ThS, Trường Đại học Ngoại ngữ, ĐHQG Hà Nội

Received: 10/6/2024; Accepted: 16/6/2024; Published: 27/6/2024

Abstract: This article aims to present the process and benefits of applying Multimodal Discourse Analysis (MDA) in foreign language teaching. Specifically, the article will introduce the concept and present the benefits of MDA in enhancing the effectiveness of foreign language teaching and learning. Specific methods and activities will be proposed for applying MDA in a foreign language lesson.

Keywords: MDA, English Language Teaching, lessons

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh giáo dục ngoại ngữ hiện nay, việc chỉ tập trung vào kỹ năng ngôn ngữ truyền thống như nghe, nói, đọc, viết không còn đủ để trang bị cho học sinh những kỹ năng cần thiết để giao tiếp hiệu quả trong môi trường toàn cầu hóa. Học sinh cần được trang bị khả năng hiểu và sử dụng ngôn ngữ trong các tình huống giao tiếp đa dạng, bao gồm cả các yếu tố phi ngôn ngữ.

Phân tích diễn ngôn đa phương thức, bắt nguồn từ những năm 1990, đã thu hút sự quan tâm lớn của các học giả trong và ngoài nước, đặc biệt là các nhà ngôn ngữ học chức năng. Họ đã chuyển hướng nghiên cứu biểu tượng xã hội của ngôn ngữ sang các phương thức giao tiếp đa phương thức như hình ảnh, giọng nói, chuyển động. Theo Paltridge (2012) mục đích của cách tiếp cận này là “tìm hiểu cách các văn bản đa phương thức được tạo ra và cách các công cụ ký hiệu như màu sắc, bố cục, tiêu điểm và vị trí tạo ra ý nghĩa trong các văn bản này như thế nào”. Tương tự như vậy, PGS. TS. Trần Kim Phượng (2013) khẳng định phân tích diễn ngôn đa phương thức giúp ta hiểu được văn bản một cách sâu sắc và toàn diện hơn.

Phân tích Diễn ngôn Đa phương thức (MDA) cung cấp một khung lý thuyết và thực hành giúp học sinh phát triển khả năng này. Bằng cách tích hợp các yếu tố như hình ảnh, âm thanh, cử chỉ và biểu cảm vào quá trình giảng dạy, MDA giúp học sinh không chỉ hiểu sâu hơn về ngôn ngữ mà còn nắm bắt được cách thức mà ngôn ngữ và các yếu tố phi ngôn ngữ kết hợp để tạo ra ý nghĩa trong giao tiếp.

Mặc dù MDA đã được nghiên cứu và áp dụng rộng rãi trong nhiều lĩnh vực khác nhau, nhưng việc ứng dụng phương pháp này trong dạy học ngoại ngữ ở Việt Nam vẫn còn hạn chế. Do đó, nghiên cứu và áp dụng MDA vào giảng dạy ngoại ngữ không chỉ đáp ứng nhu cầu đổi mới phương pháp giảng dạy mà

còn góp phần nâng cao chất lượng giáo dục, giúp học sinh phát triển toàn diện các kỹ năng giao tiếp.

2. Nội dung nghiên cứu

Phân tích diễn ngôn đa phương thức là gì?

Phân tích diễn ngôn đa phương thức (MDA - Multimodal Discourse Analysis) là một phương pháp nghiên cứu trong lĩnh vực ngôn ngữ học và truyền thông nhằm phân tích các hình thức giao tiếp sử dụng nhiều phương tiện và hình thức khác nhau để truyền đạt ý nghĩa. Không giống như các phương pháp truyền thống tập trung chủ yếu vào văn bản hoặc lời nói, MDA xem xét toàn bộ các yếu tố tham gia vào quá trình giao tiếp, bao gồm hình ảnh, âm thanh, cử chỉ, không gian và các yếu tố khác.

Một số khía cạnh chính của phân tích diễn ngôn đa phương thức:

Đa phương thức (Multimodality): Đa phương thức ám chỉ việc sử dụng nhiều phương tiện và phương thức để tạo ra và truyền đạt ý nghĩa. Điều này có thể bao gồm văn bản viết, lời nói, hình ảnh, âm thanh, cử chỉ và nhiều yếu tố khác. MDA nghiên cứu cách các yếu tố này kết hợp với nhau để tạo ra thông điệp toàn diện và phong phú.

Yếu tố hình ảnh và thị giác (Visual Elements): Hình ảnh, màu sắc, biểu đồ, biểu tượng và các yếu tố thị giác khác đều được phân tích để hiểu cách chúng đóng góp vào việc truyền đạt ý nghĩa. Ví dụ, trong một trang web, cách bố trí hình ảnh, màu sắc và phông chữ có thể ảnh hưởng đến cách người dùng hiểu và tương tác với nội dung.

Yếu tố âm thanh (Auditory Elements): Âm thanh, nhạc nền, giọng nói và các yếu tố âm thanh khác cũng được xem xét trong MDA. Âm thanh có thể tạo ra không gian cảm xúc, nhấn mạnh thông điệp hoặc hướng dẫn người nghe trong việc hiểu nội dung.

Cử chỉ và ngôn ngữ cơ thể (Gestures and Body Language): Cử chỉ, biểu cảm khuôn mặt và ngôn

ngữ cơ thể là các yếu tố quan trọng trong giao tiếp, đặc biệt là trong các tình huống trực tiếp hoặc qua video. MDA xem xét cách những yếu tố này đóng góp vào việc truyền đạt ý nghĩa và tương tác giữa các cá nhân.

Không gian và bố cục (Space and Layout):

Cách không gian được sử dụng và bố trí cũng có thể truyền đạt ý nghĩa. Ví dụ, cách sắp xếp các đối tượng trong một hình ảnh, cách bài trí phòng họp hoặc cách bố trí trang web đều có thể ảnh hưởng đến cách thông điệp được nhận thức.

Ngữ cảnh (Context): MDA cũng xem xét ngữ cảnh của giao tiếp, bao gồm văn hóa, xã hội và tình huống cụ thể. Ngữ cảnh có thể ảnh hưởng đến cách các phương tiện và phương thức được sử dụng và hiểu.

Phân tích diễn ngôn đa phương thức giúp chúng ta hiểu sâu hơn về cách thông điệp được tạo ra và nhận thức trong các tình huống giao tiếp phức tạp. Nó cung cấp một khung lý thuyết và phương pháp để phân tích các hình thức giao tiếp hiện đại, từ truyền thông kỹ thuật số đến giảng dạy và học tập trong môi trường đa phương tiện.

Lợi ích của MDA trong dạy học ngoại ngữ

Phân tích diễn ngôn đa phương thức (MDA) mang lại nhiều lợi ích quan trọng trong việc dạy học ngoại ngữ, giúp nâng cao hiệu quả giảng dạy và học tập. Dưới đây là một số lợi ích cụ thể:

Tăng cường hiểu biết ngôn ngữ toàn diện

MDA giúp học sinh không chỉ học từ vựng và ngữ pháp mà còn hiểu sâu hơn về cách sử dụng ngôn ngữ trong các ngữ cảnh khác nhau, bao gồm cả ngôn ngữ hình ảnh, cử chỉ và âm thanh. Điều này giúp học sinh phát triển kỹ năng giao tiếp toàn diện và linh hoạt hơn.

Phát triển kỹ năng giao tiếp đa phương thức

Sử dụng MDA trong giảng dạy giúp học sinh làm quen với việc sử dụng nhiều phương thức giao tiếp cùng một lúc, như hình ảnh, âm thanh, video và cử chỉ. Điều này rất quan trọng trong môi trường giao tiếp hiện đại, nơi các phương tiện truyền thông đa phương thức ngày càng phổ biến.

Tăng cường động lực học tập

Phương pháp giảng dạy sử dụng nhiều phương tiện và phương thức khác nhau có thể tạo ra sự hứng thú và động lực học tập cho học sinh. Các hoạt động học tập sinh động và đa dạng giúp học sinh cảm thấy hứng thú và tham gia tích cực hơn.

Cải thiện khả năng hiểu và sử dụng ngôn ngữ trong ngữ cảnh thực tế

MDA giúp học sinh học cách sử dụng ngôn ngữ

trong các tình huống thực tế và đa dạng, chẳng hạn như trong các cuộc trò chuyện, bài thuyết trình, và truyền thông kỹ thuật số. Học sinh sẽ học được cách điều chỉnh ngôn ngữ và phương thức giao tiếp phù hợp với ngữ cảnh và đối tượng giao tiếp.

Phát triển kỹ năng tư duy phản biện và sáng tạo

MDA khuyến khích học sinh phân tích và đánh giá các thông điệp truyền thông từ nhiều góc độ khác nhau, giúp phát triển kỹ năng tư duy phản biện và sáng tạo. Học sinh học cách nhận diện và đánh giá các yếu tố ngôn ngữ và phi ngôn ngữ trong các thông điệp truyền thông.

Tăng cường sự hiểu biết về văn hóa

Thông qua việc phân tích các yếu tố văn hóa trong giao tiếp đa phương thức, học sinh sẽ hiểu sâu hơn về các nền văn hóa khác nhau. Điều này không chỉ giúp cải thiện khả năng giao tiếp liên văn hóa mà còn giúp học sinh trở nên nhạy bén và tôn trọng sự đa dạng văn hóa.

Hỗ trợ việc học tập cá nhân hóa

MDA cho phép giáo viên sử dụng các phương tiện và phương pháp khác nhau để đáp ứng nhu cầu học tập cá nhân của từng học sinh. Giáo viên có thể thiết kế các hoạt động học tập phù hợp với trình độ và phong cách học tập của từng học sinh, từ đó nâng cao hiệu quả giảng dạy.

Cải thiện kỹ năng kỹ thuật số

Sử dụng công nghệ và các phương tiện kỹ thuật số trong giảng dạy giúp học sinh phát triển kỹ năng kỹ thuật số, điều này rất cần thiết trong thời đại công nghệ thông tin hiện nay. Học sinh sẽ trở nên tự tin hơn trong việc sử dụng các công cụ và nền tảng kỹ thuật số để học tập và giao tiếp.

Ứng dụng MDA vào một giờ học ngoại ngữ

Dưới đây là một kế hoạch cụ thể để ứng dụng MDA trong một giờ học ngoại ngữ:

Tiết học: Học Tiếng Anh Qua Video Âm Nhạc

- Giới thiệu và Mục tiêu của Tiết học (5 phút)

Giới thiệu: Giáo viên giới thiệu chủ đề của tiết học: “Học tiếng Anh qua video âm nhạc”.

Mục tiêu: Học sinh sẽ phân tích lời bài hát, hình ảnh, và các yếu tố phi ngôn ngữ trong video để hiểu rõ hơn về ý nghĩa và cách sử dụng ngôn ngữ trong ngữ cảnh âm nhạc.

- Hoạt động Khởi động (10 phút)

Hoạt động: Giáo viên chiếu một đoạn video âm nhạc ngắn (khoảng 1-2 phút).

Phương pháp: Học sinh xem video và sau đó thảo luận nhanh về những gì họ thấy và nghe. Câu hỏi gợi ý: “Bạn thấy gì trong video?”, “Bạn nghe thấy những từ hoặc cụm từ nào nổi bật?”

- Phân tích Lời Bài hát (15 phút)

Hoạt động: Giáo viên chia lớp thành các nhóm nhỏ và phát bản in lời bài hát.

Phương pháp: Học sinh đọc lời bài hát, đánh dấu các từ và cụm từ không hiểu, và thảo luận trong nhóm để tìm ra ý nghĩa của chúng.

Lợi ích: Giúp học sinh phát triển kỹ năng đọc và hiểu ngôn ngữ trong ngữ cảnh.

- Phân tích Hình ảnh và Các Yếu tố Phi Ngôn ngữ (15 phút)

Hoạt động: Học sinh xem lại video và chú ý đến các yếu tố phi ngôn ngữ như cử chỉ, biểu cảm khuôn mặt, màu sắc, và phong cảnh.

Phương pháp: Học sinh thảo luận về cách những yếu tố này góp phần vào ý nghĩa tổng thể của bài hát và cảm xúc mà nó truyền tải.

Lợi ích: Giúp học sinh hiểu rõ hơn về giao tiếp phi ngôn ngữ và cách các yếu tố đa phương thức kết hợp để tạo ra ý nghĩa.

- Hoạt động Thực hành (10 phút)

Hoạt động: Mỗi nhóm sáng tạo một đoạn video ngắn (khoảng 1 phút) bằng cách sử dụng lời bài hát và các yếu tố phi ngôn ngữ đã phân tích.

Phương pháp: Học sinh có thể sử dụng điện thoại hoặc máy tính bảng để quay video. Sau đó, họ trình bày video của mình cho cả lớp.

Lợi ích: Khuyến khích học sinh thực hành sử dụng ngôn ngữ trong ngữ cảnh thực tế và phát triển kỹ năng sáng tạo.

- Phản hồi và Đánh giá (5 phút)

Hoạt động: Giáo viên và học sinh cùng nhau đánh giá các video đã trình bày. Giáo viên đưa ra nhận xét về cách sử dụng ngôn ngữ và các yếu tố phi ngôn ngữ.

Phương pháp: Học sinh nhận phản hồi từ giáo viên và bạn học về cách họ đã sử dụng MDA trong video của mình.

Lợi ích: Giúp học sinh nhận biết được điểm mạnh và điểm cần cải thiện trong việc sử dụng ngôn ngữ và các yếu tố phi ngôn ngữ.

Bằng cách ứng dụng MDA trong giờ học ngoại ngữ, giáo viên có thể tạo ra một môi trường học tập phong phú và đa dạng, khuyến khích sự sáng tạo, tư duy phản biện, và khả năng giao tiếp của học sinh. Phương pháp này không chỉ giúp học sinh phát triển kỹ năng ngôn ngữ mà còn tăng cường hiểu biết về văn hóa và các yếu tố giao tiếp phi ngôn ngữ.

3. Kết luận

Tóm lại, phân tích diễn ngôn đa phương thức mang lại nhiều lợi ích quan trọng trong dạy học

ngoại ngữ. Phương pháp dạy ngôn ngữ truyền thống thường nhấn mạnh các hình thức giao tiếp viết và nói, có thể bỏ qua các yếu tố thị giác, thính giác và cử chỉ phong phú tạo nên diễn ngôn trong thế giới thực. Bằng cách tích hợp MDA, giáo viên có thể cung cấp cho người học một cái nhìn toàn diện hơn về cách ngôn ngữ hoạt động trong các ngữ cảnh khác nhau và qua các phương tiện truyền thông đa dạng. Ngoài ra, việc tích hợp các tài nguyên đa phương thức trong giảng dạy ngôn ngữ có thể thúc đẩy sự tham gia và động lực của sinh viên một cách đáng kể. Các trợ giúp trực quan, nội dung đa phương tiện và các hoạt động tương tác có thể làm cho việc học trở nên sinh động và gần gũi hơn, phù hợp với các phong cách và sở thích học tập khác nhau. Các phương pháp đa phương thức có thể đặc biệt có lợi cho các nhóm học viên đa dạng, bao gồm những người có nền tảng ngôn ngữ và khả năng học tập khác nhau. Bằng cách cung cấp nhiều cách tiếp cận để hiểu và diễn đạt, MDA có thể tạo ra một môi trường học tập hiệu quả và bao quát hơn.

Việc áp dụng MDA trong giáo dục ngôn ngữ đại diện cho một lĩnh vực nghiên cứu sáng tạo và tương đối ít được khám phá. Việc nghiên cứu phương pháp này có thể đóng góp vào lĩnh vực học thuật bằng cách cung cấp những hiểu biết và chiến lược thực tế mới cho việc giảng dạy ngôn ngữ, từ đó thúc đẩy cả lý thuyết và thực hành.

Tóm lại, việc ứng dụng phân tích diễn ngôn đa phương thức trong giảng dạy ngoại ngữ có tiềm năng lớn để làm phong phú trải nghiệm giáo dục, phù hợp với các thực tiễn giao tiếp hiện đại và đáp ứng nhu cầu đa dạng của người học. Nghiên cứu này nhằm khám phá và chứng minh những lợi ích đó, tạo nền tảng cho các phương pháp giảng dạy ngôn ngữ hiệu quả và hấp dẫn hơn.

Tài liệu tham khảo

1. Brown, G. & Yule, G. (2002). *Phân tích diễn ngôn* (Trần Thuần dịch). Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội (Original work published 1983)
2. Halliday, M. A. K. (2001). *Dẫn luận ngữ pháp chức năng* (Hoàng Văn Vân dịch), Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội. (Original work published 1998)
3. Harris, Z. (1952). Discourse analysis. *Language*, 28(1), 1–30
4. Trần Kim Phượng. (2013). Phân tích diễn ngôn – Ứng dụng vào phân tích một truyện cười. *Tạp Chí Từ Điển Học và Bách Khoa Thư Việt Nam*
5. Paltridge, B. (2012). *Discourse analysis: An introduction (2nd ed.)*. Bloomsbury Publishing Plc.